

Representantforslag 88 S

(2011–2012)

fra stortingsrepresentantene Hans Olav Syversen, Dagfinn Høybråten, Line Henriette Hjemdal og Øyvind Håbrekke

Dokument 8:88 S (2011–2012)

Representantforslag fra stortingsrepresentantene Hans Olav Syversen, Dagfinn Høybråten, Line Henriette Hjemdal og Øyvind Håbrekke om kompliserte spareprodukter, klageorgan og Finanstilsynets rolle

Til Stortinget

Bakgrunn

Forslagsstillerne viser til at strukturerte, lånefinansierte spareprodukter ble solgt til vanlige folk i et betydelig omfang før finanskrisen. Strukturerte spareprodukter er en betegnelse på to eller flere finansielle instrumenter samlet sammen til et spareprodukt. Et annet navn på disse produktene er sammensatte spareprodukter. Felles for disse produktene er at avkastningen er bundet opp mot en eller flere aksjer/aksjeindekser, eventuelt råvarepriser (for eksempel kraftprisen). Flere finansinstitusjoner har markedsført og solgt disse produktene aggressivt fra rundt år 2000.

Produktene har liten annen hensikt enn at bankene skal tjene penger på vanlige folks bekostning. Tidsskriftet «Dine Penger» og en rekke økonomiprofessorer og finanseksperter er blant dem som er kritiske til produktene. Finansprofessor Thore Johnsen ved Norges Handelshøyskole i Bergen sa til VG i 2007 om slike produkter at: «De ressursvake betaler for at de ressurssterke skal ha det moro». Han spør hva poenget er med å låne penger til dette, bortsett fra å gi banken høy inntjening.

Finanstilsynet (daværende Kredittilsynet) publiserte en undersøkelse av sammensatte produkter 2. januar 2008. Den avdekket at lånefinansierte spareprodukter statistisk sett er nærmest garantert å gi

tap for kunden. Samtidig har bankene i det vesentlige vært sikret gevinst gjennom gebyrer og renter på lånene. På tross av den nesten ikke-eksisterende muligheten til å tjene penger for kundene, hadde banker og andre selgere av strukturerte spareprodukter på det tidspunktet klart å overtale om lag 100 000 nordmenn til å låne over 30 mrd. kroner. Tidligere har beregninger gjort ved Universitetet i Agder anslått at kundenes samlede tap så langt (2008) er på over 14 mrd. kroner, til tross for at produktene ble annonsert som aksjesparing med garanti mot tap.

Mange småsparere er rammet, og historiene deres vitner om fundamentale svakheter ikke bare i bankenes opptreden, men også i regelverk, klagemuligheter og tilsyn. Sommeren 2007 ble en uføretrygdet kvinne med diabetes og hjerneskade overtalt av en investeringsrådgiver i Acta til å investere alle sparepengene i aksjer. Under møtet der hun ble presentert for Actas produkt, fikk hun føling og måtte kjøres på sykehuset. Acta innkalte til et nytt møte to uker senere, hvor kvinnen investerte sparepengene på 663 000 kroner i selskapet Global Eiendom Utbetaling AS. Hun skjønnte raskt at hun hadde blitt lurt og klaget saken inn for Bankklagenemnda i 2008. Da hun purret to år etterpå, fikk hun beskjed om å søke på nytt fordi nemnda hadde mistet klagepapirene. Det var først da TV2 tok kontakt fredag 29. oktober 2011, at nemnda reagerte. Allerede virkedagen etter, mandag 31. oktober 2011, fikk saken en avslutning som ga henne erstatning.

En annen kvinne ble overtalt av Acta til å ta opp et betydelig lån for å investere i eiendomsselskapsaksjer. Også hun leverte inn klage til Bankklagenemnda, uten å få svar. Først da Aftenposten skrev om saken, reagerte nemnda. Resultatet var et forlik som bare delvis ga kvinnen erstatning for det tapet hun har lidd.

Et nytt regelverk i 2008 satte en stopper for salg av strukturerte spareprodukter. Derfor forsøker bankene å lage erstatningsprodukter for å ta igjen for tapte inntekter. Særlig utbredt nå er et komplisert produkt kalt «warrants». «Warrants» er verdipapir der verdien bestemmes av det underliggende objektet, eksempelvis en aksje eller en indeks. Hensikten er å dra nytte av forandringer i aksjen eller indeksens verdi uten å eie selve aksjen eller indeksen. Et kjennetegn ved slike produkter er ofte at høye honorarer medvirker til at kundens forventede avkastning kan bli lav, samtidig som risikoen kan være høy. Tilsynene som Finanstilsynet har gjennomført i 2011, har vist at kunden ofte ikke har fått tilfredsstillende informasjon ved kjøp av denne type produkter.

Ifølge en såkalt «Mystery shopping»-test utført i regi av Forbrukerrådet nylig, ble 14 av 30 bankkunder rådet til å låne penger for å sette i spareprodukter. «Mystery-shopping»-testen ble utført av vanlige forbrukere som har gjennomført 30 kundemøter med selgere av finansielle produkter hos seks av de største bankene og to investeringsselskaper. Bankene var filialer av Den Norske Bank (DNB), Nordea, Sandnes Sparebank, Sparebank 1, Sparebank Møre og Sparebank Vest, mens rådgivningsforetakene var Finansco og Invento. I elleve av disse kundemøtene ble kunden oppfordret til å pantsette boligen.

Forslagsstillerne understreker at man selvsagt må ta personlig ansvar for egne investeringer. Det synes imidlertid klart at det må skapes en bedre balanse mellom profesjonelle selgere og vanlige forbrukere.

Det er i dag en ubalanse i favør av finansinstitusjonene. Forslagsstillerne kan for det første ikke se hvorfor det skal være tillatt for banker å selge kompliserte produkter som «warrants» til vanlige forbrukere.

For det andre bør man se nærmere på Finansklagenemnda. Konstruksjonen med et klageorgan betalt av bransjen selv reiser i utgangspunktet spørsmål om uavhengighet. Med den praksisen nemnda har lagt for dagen, synes det åpenbart at nemnda bør erstattes av et statlig, uavhengig organ som kan ivareta forbrukernes rettssikkerhet på en god måte.

For det tredje må Finanstilsynet ta forbrukerinteresser mer på alvor og påse at bankenes opplysningsplikt følges.

Forslag

På denne bakgrunn fremmes følgende

f o r s l a g :

1. Stortinget ber regjeringen sikre at kompliserte spareprodukter som «warrants» ikke blir tilbudt ikke-profesjonelle investorer.
2. Stortinget ber regjeringen sikre at det opprettes et uavhengig, statlig klageorgan for finansielle tjenester.
3. Stortinget ber regjeringen sikre at Finanstilsynet legger større vekt på forbrukerhensyn.

28. mars 2012